

O'QUVCHILARNING EMOTSIONAL SHAKLLANISHIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING ROLI.

Bobonazarov Oybek Shoyim o'g'li

Angor tumanidagi 11-sonli umumta'lim maktabi psixologi

Xodjayorova Muqaddas Rahmonqulovna

Angor tumanidagi 30-sonli umumta'lim maktabi psixologi

Anotatsiya O'qituvchi har bir bola bilan yaqin hissiy aloqalarni o'rnatishga intilishi kerak. Boshqa odamlar bilan munosabatlar, ularning harakatlari, emotsional his-tuyg'ular bevosita shaxslararo munosabatlarning roliga o'rni va shakllanishi borasida fikrlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: aloqa, ta'sirchanlik, hissiy holatlar, xatti-harakatlardagi o'zgarishlar.

Kirish. Bolaning jismoniy va nutqining rivojlanishi hissiy sohadagi o'zgarishlar bilan birga keladi. Uning dunyoga bo'lgan qarashlari va boshqalar bilan munosabatlari o'zgarimoqda. Bolaning his-tuyg'ularini tan olish va nazorat qilish qobiliyati xulq-atvorni tushunish orqali yaxshilanadi, masalan, kattalarning "yomon" va "yaxshi" xatti-harakatlar haqidagi fikrlari muhim ahamiyatga ega. Kattalar bolalardan nimani kutishlari haqida yaxshi tasavvurga ega bo'lishlari kerak, aks holda bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olmaydigan noto'g'ri hisob-kitoblar bo'ladi. Voyaga etgan odamning bolaga ideal munosabati bolaning shaxsiyatini hissiy rivojlanishi va shakllanishiga bosqichma-bosqich moslashishdir. Uch yoshga kelib bolaning hissiy rivojlanishi shunday darajaga etadiki, u o'zini namunalik tuta oladi. Bolalar "yaxshi" xulq-atvoriga qodir bo'lganligi, ular har doim shunday bo'ladi degani emas. Bolalarning ko'z yoshlari va qichqiriqlar shaklida noroziligini ko'rsatishi odatiy hol emas. Katta yoshdagilar kichiklari kabi g'azablanmasalar ham, ularda o'zini o'zi his qilish va mustaqillik hissi kuchli. Agar to'rt yoshli bola janjalda nutqni qo'llash bilan bahslashsa, u har doim ham isterikaga

aylanmaydi. Ammo agar kattalar bolaning savoliga javob bermasa: “Nima uchun men kerak?” - keyin buzilish sodir bo‘lishi mumkin. Agar to‘rt yoshli bola juda charchagan yoki stressli kunni o‘tkazgan bo‘lsa, uning xatti-harakati kichikroq bolaga o‘xshash bo‘ladi. Bu kattalar uchun bolaning hozirgi vaqtda juda ko‘p to‘planganligi haqida signaldir. Unga sevgi, tasalli va bir muddat yoshroq harakat qilish imkoniyati kerak. Bolaning jismoniy va nutqining rivojlanishi hissiy sohadagi o‘zgarishlar bilan birga keladi. Uning dunyoga bo‘lgan qarashlari va boshqalar bilan munosabatlari o‘zgarmoqda. Bolaning his-tuyg‘ularini tan olish va nazorat qilish qobiliyati xulq-atvorni tushunish orqali yaxshilanadi, masalan, kattalarning “yomon” va “yaxshi” xatti-harakatlar haqidagi fikrlari muhim ahamiyatga ega. Kattalar bolalardan nimani kutishlari haqida yaxshi tasavvurga ega bo‘lishlari kerak, aks holda bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olmaydigan noto‘g‘ri hisob-kitoblar bo‘ladi. Voyaga etgan odamning bolaga ideal munosabati bolaning shaxsiyatini hissiy rivojlanishi va shakllanishiga bosqichma-bosqich moslashishdir. Uch yoshga kelib bolaning hissiy rivojlanishi shunday darajaga etadiki, u o‘zini namunali tuta oladi. Bolalar “yaxshi” xulq-atvorga qodir bo‘lganligi, ular har doim shunday bo‘ladi degani emas. Bolalarning ko‘z yoshlari, tantrums va qichqiriqlar shaklida noroziligini ko‘rsatishi odatiy hol emas. Katta yoshdagilar kichiklari kabi g‘azablanmasalar ham, ularda o‘zini o‘zi his qilish va mustaqillik hissi kuchli. Agar to‘rt yoshli bola janjalda nutqni qo‘llash bilan bahslashsa, u har doim ham isterikaga aylanmaydi. Ammo agar kattalar bolaning savoliga javob bermasa: “Nima uchun men kerak?” - keyin buzilish sodir bo‘lishi mumkin. Agar to‘rt yoshli bola juda charchagan yoki stressli kunni o‘tkazgan bo‘lsa, uning xatti-harakati kichikroq bolaga o‘xshash bo‘ladi. Bu kattalar uchun bolaning hozirgi vaqtda juda ko‘p to‘planganligi haqida signaldir. Unga sevgi, tasalli va bir muddat yoshroq harakat qilish imkoniyati kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalarda his-tuyg‘ular va his-tuyg‘ularning rivojlanishi bir qator shartlarga bog‘liq. Tuyg‘ular va his-tuyg‘ular bolaning tengdoshlari tomonidan muloqot jarayonida shakllanadi. Turli yoshdagi bolalar psixikasining individual jihatlari ta’lim sharoitlariga teng darajada sezgir emas. Bola qanchalik yosh bo‘lsa va uning zaifligi

qanchalik katta bo'lsa, uning tarbiyalangan sharoitga bog'liqligi shunchalik muhimdir. Noto'g'ri hissiy aloqalar hissiy rivojlanishning kechikishiga olib kelishi mumkin, bu esa umr bo'yi davom etishi mumkin. O'qituvchi har bir bola bilan yaqin hissiy aloqalarni o'rnatishga intilishi kerak. Boshqa odamlar bilan munosabatlar, ularning harakatlari maktabgacha yoshdagi bolaning his-tuyg'ularining eng muhim manbai: quvonch, muloyimlik, hamdardlik, g'azab, tashvish va boshqa tajribalar. Bolada boshqa odamlarga nisbatan paydo bo'lgan his-tuyg'ular osongina fantastika qahramonlariga - ertaklarga, hikoyalarga o'tadi. Tajribalar hayvonlar, o'yinchoqlar, o'simliklar bilan bog'liq holda ham paydo bo'lishi mumkin. Bola, masalan, singan gulga hamdardlik bildiradi. Oiladagi noto'g'ri muloqot quyidagilarga olib kelishi mumkin: Bir tomonlama bog'lanish, ko'pincha onaga. Shu bilan birga, tengdoshlar bilan muloqot qilish zarurati zaiflashadi; Oilada ikkinchi farzand paydo bo'lganda rashk, agar birinchi bola o'zini chetda qolgan deb his qilsa; Kattalar bolaga tahdid qilish uchun eng kichik bahonada umidsizlikni bildirganda qo'rquv. Va hayajon g'ayrioddiy vaziyatda paydo bo'lishi mumkin. Bolada qo'rquv paydo bo'lishi mumkin. Masalan, qorong'ulikdan qo'rqish. Agar bola qorong'ulikdan qo'rqsa, zulmatning o'zi uni qo'rqitadi. Maxsus tashkil etilgan mashg'ulotlar (masalan, musiqa darslari) bilan bolalar idrok bilan bog'liq ma'lum his-tuyg'ularni boshdan kechirishni o'rganadilar (masalan, musiqa). Tuyg'ular va his-tuyg'ular maktabgacha yoshdagi bolalarning yoshiga mos keladigan faoliyat turida - tajribalar bilan to'yingan o'yinda juda jadal rivojlanadi. Birgalikda mehnat faoliyatini amalga oshirish jarayonida (tozalash

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.M. Mirziyoyev 7 fevral 2017 yil kuni "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947 sonli farmoni www.lex.uz.
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalkimiz bilan birga kuramiz. Toshkent. Uzbekiston nashriyoti, 2017.
3. Avloniy Abdulla. Turkiy Guliston yohud axloq. T.: O'qituvchi, 1992 - 160

4. Alisher Navoiy. *Maxbub-ul-qulub*.- T.: Fan, 1983.
5. [scholar.google.com > citations](https://scholar.google.com/citations), Рубинштейн С.Л. Отношение мышления к бытию и логическая структура познания // *Человек и мир*. – М., 1983;
6. I.V. Dubrovina *Практическая психология образования: учебник*, Москва 1998.
7. Mamaradjabova, B. A., and Allamov Jasur. "JAMOANI SHAKLLANTIRUVCHI TRENING MASHG 'ULOTLARINING NAZARIY ASOSLARI." *E Conference Zone*. 2023.
8. M.O. Norbosheva. *Maktabgacha yoshdagi bolaning muloqot sub'ekti sifatida ijtimoiy-psixologik rivojlanish xususiyatlari*. Avtoreferat. 2022 y.
9. Abdilkhakimovna, Mamaradjabova Bogzoda. "Influence of self-consciousness of a person on family relationships and its psycho-correction." (2022).
10. Мамаражабова, Богзода Абдилхакимовна. "Роль сознания в деятельности человека." *Проблемы науки* 6 (42) (2019): 106-107.
11. M.A. Maxsudova. *Muloqot psixologiyasi. O'uv qo'llanma*. Toshkent "Turon iqbol" 2006 y.
12. Mamaradjabova, B. A. "PSYCHOLOGICAL INTERPRETATION OF THE PHENOMENON OF HAPPINESS IN THE PROCESS OF PERSONAL SELF-REALIZATION." *World Bulletin of Social Sciences* 23 (2023): 64-69.